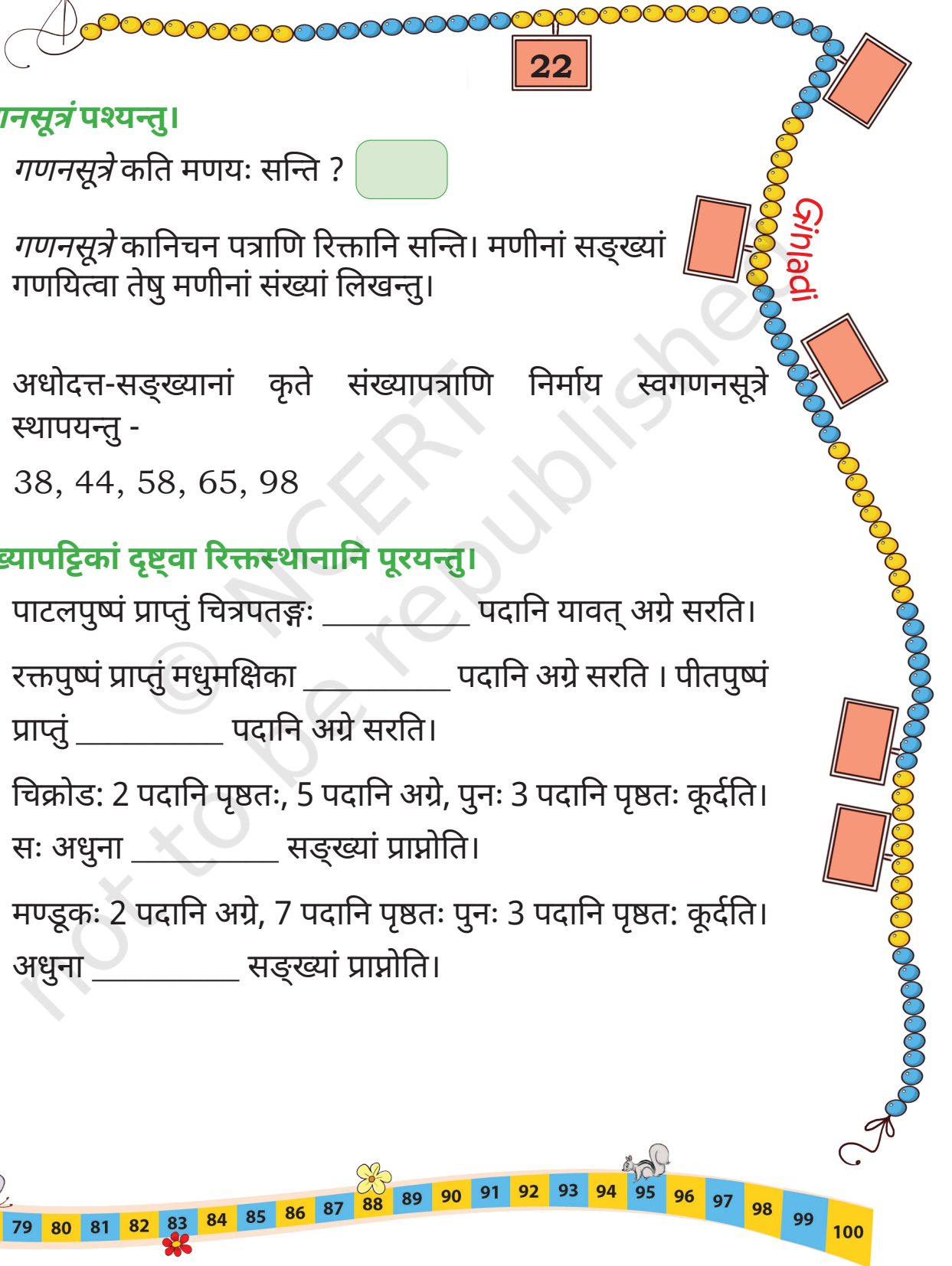

संख्याभिः विनोदः

0224CH03

गणनसूत्रं पश्यन्तु।

क. गणनसूत्रे कति मणयः सन्ति ?

ख. गणनसूत्रे कानिचन पत्राणि रिक्तानि सन्ति। मणीनां सङ्ख्यां गणयित्वा तेषु मणीनां संख्यां लिखन्तु।

ग. अधोदत्त-सङ्ख्यानां कृते संख्यापत्राणि निर्माय स्वगणनसूत्रे स्थापयन्तु -

38, 44, 58, 65, 98

संख्यापट्टिकां दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

क. पाटलपुष्पं प्राप्तुं चित्रपतङ्गः _____ पदानि यावत् अग्रे सरति।

ख. रक्तपुष्पं प्राप्तुं मधुमक्षिका _____ पदानि अग्रे सरति। पीतपुष्पं प्राप्तुं _____ पदानि अग्रे सरति।

ग. चिक्रोडः 2 पदानि पृष्ठतः, 5 पदानि अग्रे, पुनः 3 पदानि पृष्ठतः कूर्दति। सः अधुना _____ सङ्ख्यां प्राप्नोति।

घ. मण्डूकः 2 पदानि अग्रे, 7 पदानि पृष्ठतः पुनः 3 पदानि पृष्ठतः कूर्दति। अधुना _____ सङ्ख्यां प्राप्नोति।

एहि, क्रीडाम

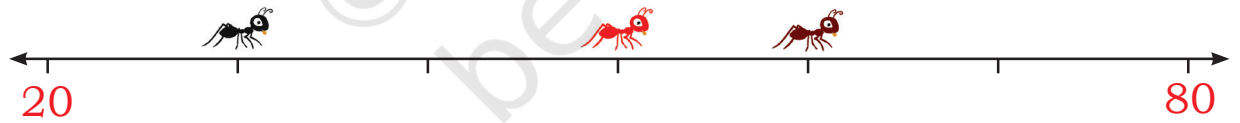
मम संख्याम् ऊहन्ताम्

बालकः एकां सङ्ख्यां चिन्तयति। अन्यैः बालकैः सङ्ख्यायाः अनुमानं कर्तव्यम्। बालकाः एतादृशान् प्रश्नान् प्रष्टुं शक्नुवन्ति यथा - 50 तः अधिकम् अस्ति वा? किं सङ्ख्यायाः अङ्कद्वयं समानम्? प्रश्नानाम् 'आम्/न' इति उत्तरं दातुं शक्यते। ते संख्यायाः अनुमानं कर्तुं अधिकतमान् 10 प्रश्नान् प्रष्टुं शक्नुवन्ति।

मम स्थानम् ऊहनन्ताम्

तिस्रः पिपीलिकाः सङ्ख्यारेखायां उपविष्टाः सन्ति। एतासां पिपीलिकानां सङ्ख्यां लिखन्तु।

कृष्ण-पिपीलिका संख्यायाम् उपविष्टा अस्ति।

रक्त-पिपीलिका संख्यायाम् उपविष्टा अस्ति

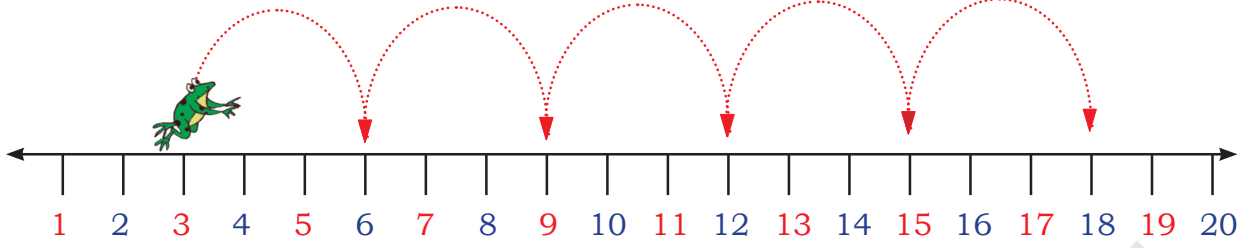
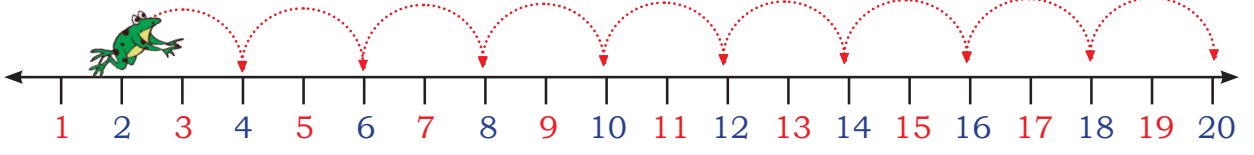
कपिश-पिपीलिका संख्यायाम् उपविष्टा अस्ति।

उपरि दर्शितायां संख्यारेखायां 65 सङ्ख्यास्थाने पिपीलिकां चित्रयन्तु।

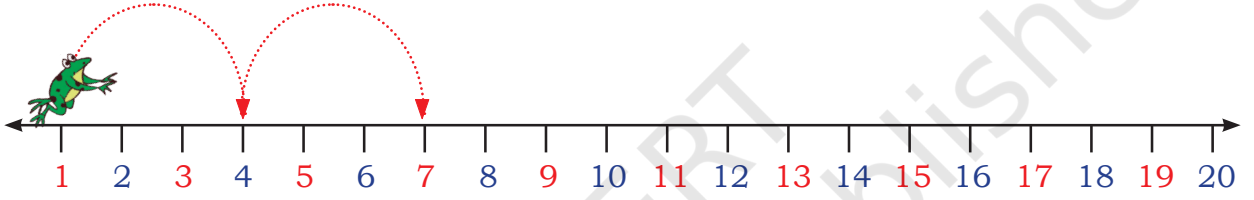
उपरि दर्शितसङ्ख्यारेखायां 79 सङ्ख्यास्थाने शर्कराखण्डं चित्रयन्तु।

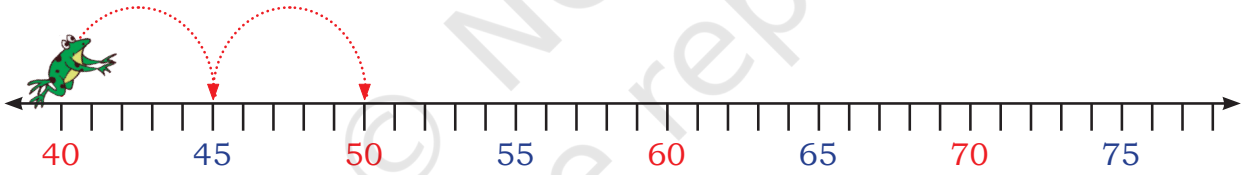
पश्यन्तु! मण्डूकः कथं कूर्दते इति। किं भवन्तः पश्यन्ति अत्र कोऽपि निदर्शः
अस्ति इति ?

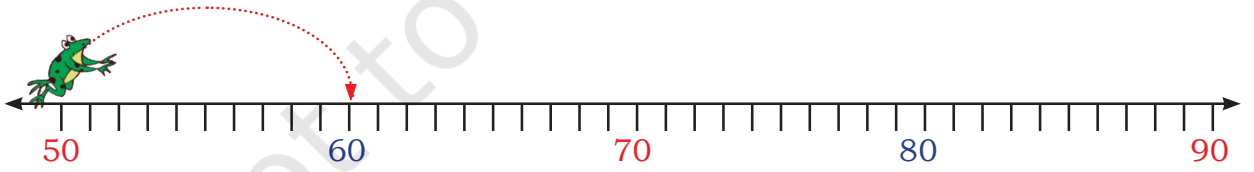
निम्नलिखितनिदर्शं पूरयन्तु।

क. 1, 4, 7, _____, _____, _____, _____

ख. 40, 45, 50, _____, _____, _____, _____

ग. 50, 60, _____, _____, _____

भूतले स्वकीयां संख्यारेखां निर्मातुं बालान् प्रेरयन्तु। अनन्तरं रेखायां कूर्दितुं वदन्तु। इदानीम्
एतादृशप्रश्नान् पृच्छन्तु यथा - यदि भवन्तः पदद्वयं पदद्वयं कूर्दन्ते तर्हि भवन्तः कासां सङ्ख्यानाम्
उपरि कूर्दिष्यन्ति? इति ।

एहि, करवाम

क. सङ्ख्यापत्रके एकाम् एकां सङ्ख्यां विहाय सङ्ख्यानां उपरि ● इत्यस्य उपयोगं कुर्वन्तु (द्विकूर्दनम्) । अधुना चतस्रः सङ्ख्याः विहाय सङ्ख्यानां उपरि ▲ इत्यस्य उपयोगं कुर्वन्तु (पञ्चकूर्दनम्) ।

ख. द्विकूर्दने पञ्चकूर्दने च याः सङ्ख्याः समानाः ताः सङ्ख्याः लिखन्तु।

ग. द्विकूर्दने त्रिकूर्दने पञ्चकूर्दने च याः सङ्ख्याः समानाः ताः सङ्ख्याः लिखन्तु।

घ. पञ्चकूर्दने सप्तकूर्दने च याः सङ्ख्याः समानाः ताः सङ्ख्याः लिखन्तु।

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

कूर्दन्ताम् अन्विष्यन्तु च। 'आम्' वा 'न' लिखन्तु।

भूमौ संख्यारेखां कृत्वा तस्याः उपरि कूर्दन्ताम्।

क. यदि भवन्तः 10 तः आरम्भं कुर्वन्ति, दश-पदानि च गणयित्वा कूर्दन्ते तर्हि किं भवन्तः कस्मिन् अपि समये 100 इति संख्यायां अवतरिष्यन्ति वा ?

ख. कूर्दन्ताम् अन्विष्यन्तु च यत् यदि भवन्तः 5 तः आरभ्य पञ्च-संख्याः गणयन्ति तर्हि 40 इति सङ्ख्यायां कदापि कूर्दन्ते वा इति।

ग. यदि भवन्तः 0 तः आरभ्य पञ्च-संख्याः गणयन्ति तर्हि कदापि 55 इति सङ्ख्यायाः उपरि कूर्दन्ते वा?

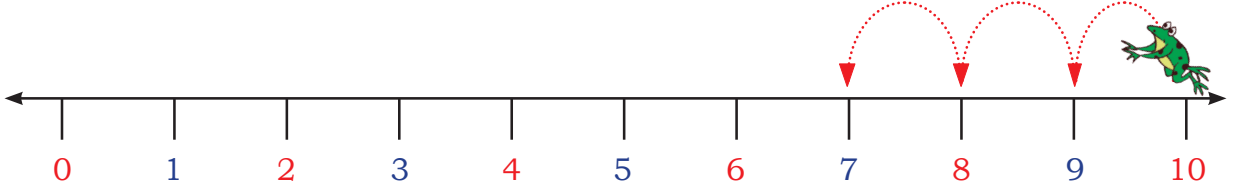
घ. यदि भवन्तः 4 तः आरभ्य संख्याद्वयं गणयन्ति तर्हि भवन्तः कदापि 17 इति सङ्ख्यायां कूर्दन्ते वा ?

ङ. यदि भवन्तः 13 तः आरभ्य संख्यात्रयं गणयन्ति तर्हि कदापि 24 इति सङ्ख्यायां कूर्दन्ते वा?

एहि, पृष्ठतः कूर्दमहि

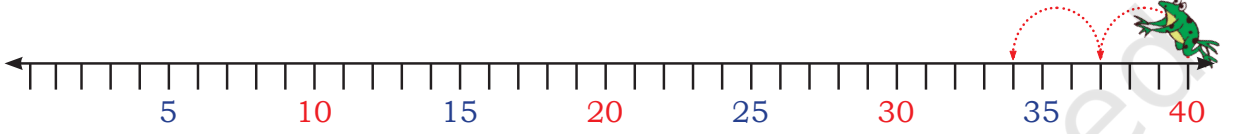
निम्नलिखित-प्रतिमानं पूर्णं कुर्वन्तु।

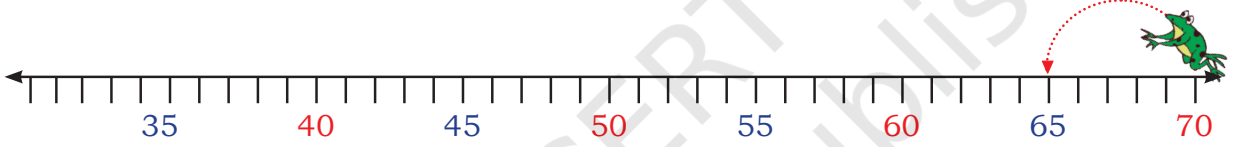
10 तः साक्षात् पूर्वं किम् आगच्छति ?

9 तः साक्षात् पूर्वं किम् आगच्छति ?

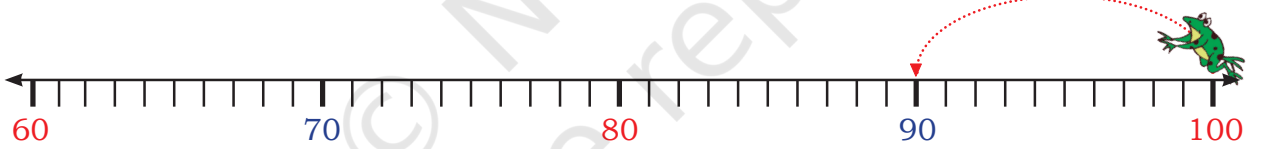
10, 9, 8,

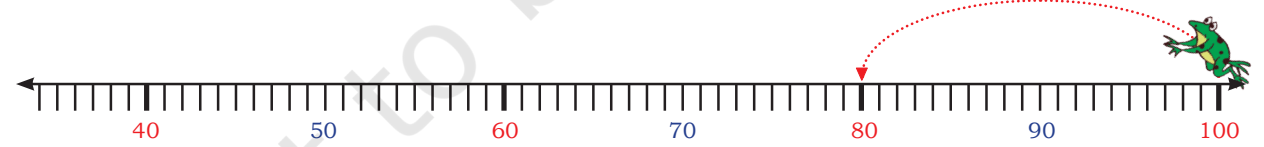
क. 40, 37, 34,

ख. 70, 65, 60,

ग. 100, 90,

घ. 100, 80,

किं दत्तसङ्ख्यासु कोऽपि प्रतिमानः अस्ति वा ? यदि न, तर्हि प्रतिमानं निर्मातुं संख्याः परिवर्तयन्तु । तस्य विस्तारम् अपि कुर्वन्तु ।

100, 90, 80, 70, 60,

एहि, चर्चाम

- क. माधवः 20 तः आरभ्य संख्याः गणयति। किं सः स्वगणने 19 इति संख्यां गणयिष्यति ? किमर्थम् इति विवृण्वन्तु ?
- ख. मीना 10 तः आरभ्य द्वे द्वे गणयति। किं सा 43 इति संख्यां गणयिष्यति ? किमर्थम् इति विवृण्वन्तु ?
- ग. माला 20 तः आरभ्य पृष्ठतः गणयति। सा 0 इति संख्यां प्राप्तुं कति पदानि स्वीकरिष्यति ? कथम् इति विवृण्वन्तु ?
- घ. विराजः 20 तः आरभ्य द्वे द्वे पृष्ठतः गणयति। सः 0 इति संख्यां प्राप्तुं कति पदानि स्वीकरिष्यति ? परिचर्चा कुर्वन्तु ।

संख्यापत्रके प्रतिमानाः

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

एहि, करवाम

संख्यापत्रकं दृष्ट्वा उत्तराणि लिखन्तु ।

इति संख्या 10 तः साक्षात् पूर्वम् आगच्छति । इति संख्या 20 तः साक्षात् पूर्वम् आगच्छति । इति संख्या 30 तः साक्षात् पूर्वम् आगच्छति । इति संख्या 40 तः साक्षात् पूर्वम् आगच्छति ।

किं भवन्तः कमपि प्रतिमानं पश्यन्ति ? संख्यापत्रके संख्यानां छायाकरणं कुर्वन्तु।
अन्यासां संख्यानां कृते अपि प्रतिमानः निरन्तरं भवति वा ? यदि स्यात् प्रतिमानं निर्मान्तु।

____, _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____

अधुना, संख्याचार्ट-पत्रके हरितवर्णयुक्ताः सङ्ख्याः पश्यन्तु । रिक्तस्थानं पूरयन्तु ।

1, 12, 23, _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____

अत्र भवन्तः किं प्रतिरूपं पश्यन्ति ? परिचर्चा कुर्वन्तु ।

लक्षण्या एकं **संख्या-वातायनं** निर्मितवती। तत् च अधोलिखिते संख्यापत्रके स्थापितम् अस्ति ।

क. यदि वातायनस्य केन्द्रं 28 इत्यत्र स्थाप्यते तर्हि तस्य उपरि का संख्या भविष्यति ?

ख. तस्य अधः का सङ्ख्या भविष्यति ?

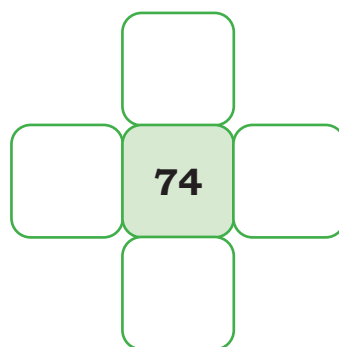
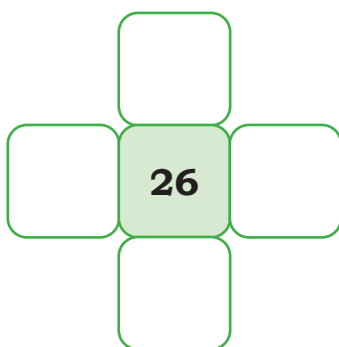
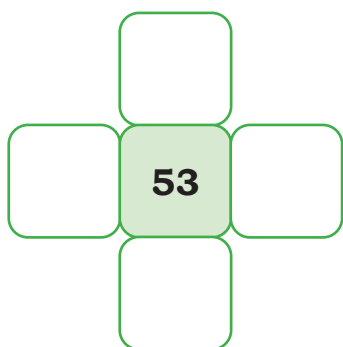
ग. तस्य दक्षिणभागे का सङ्ख्या भविष्यति ?

घ. तस्य वामभागे का सङ्ख्या भविष्यति ?

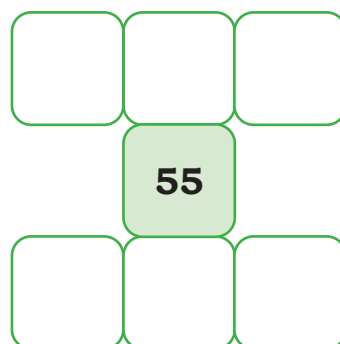
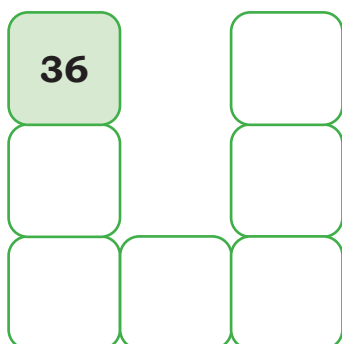
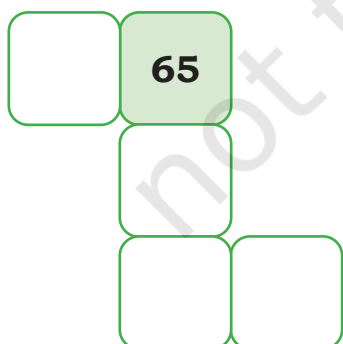
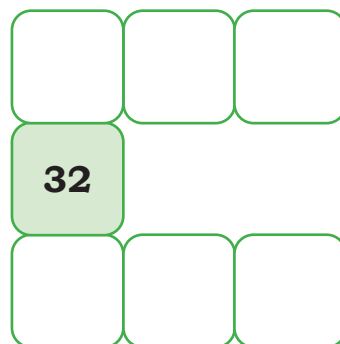
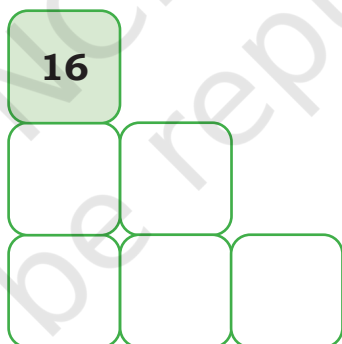
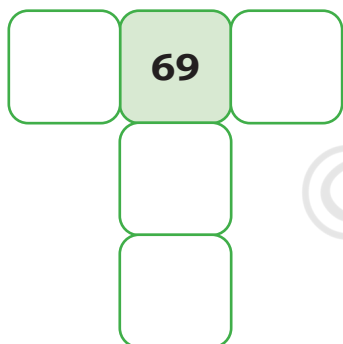
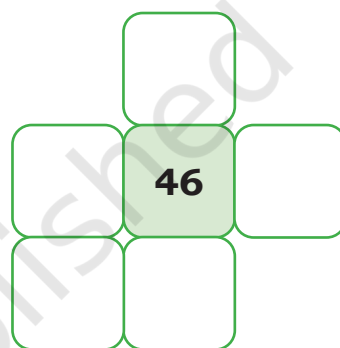
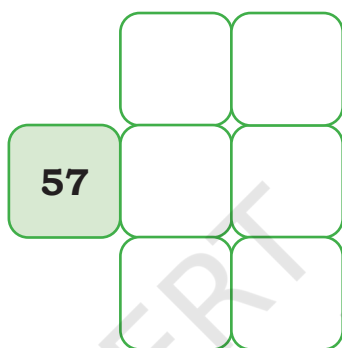
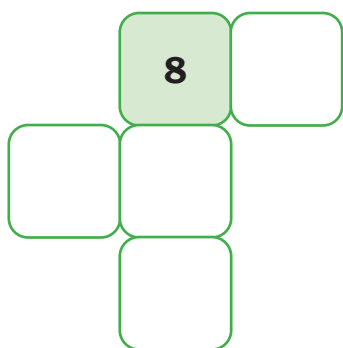
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16		10 न्यूनम्		20
21	22	23	24	25	26	1 न्यूनम्	28	1 अधिकम्	30
31	32	33	34	35	36		10 अधिकम्		40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

ड. एहि, अन्यसङ्ख्याभिः सह अपि तथैव करवाम।

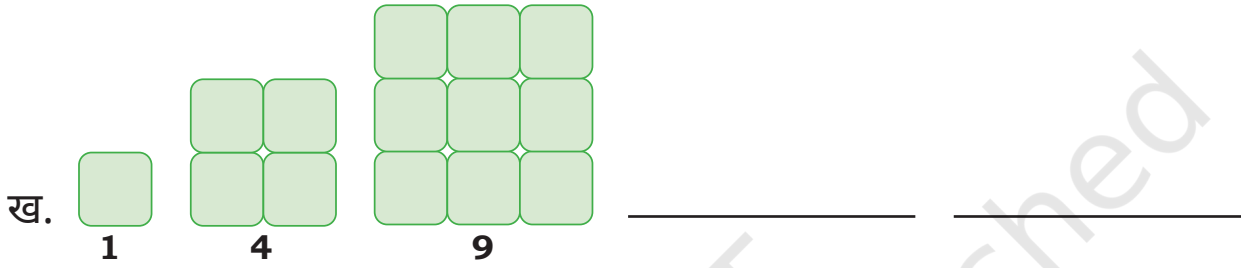
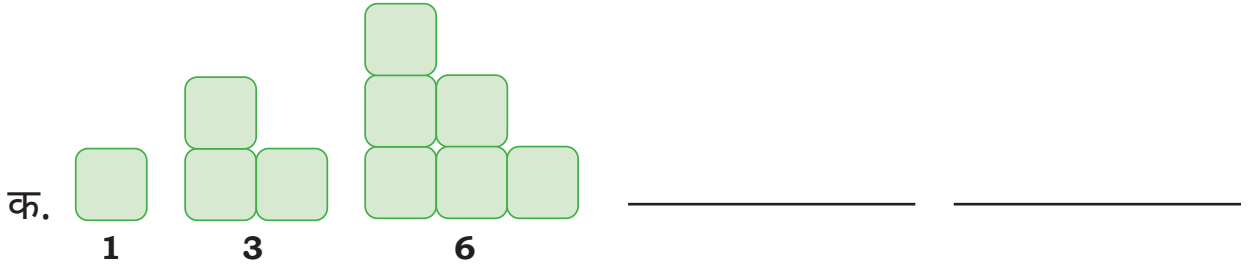
च. समान-सङ्ख्या-जालस्य आधारेण लुप्तसङ्ख्याः पूरयन्तु।

प्रतिमानानाम् अन्वेषणम्

निम्नलिखित-आकारेषु खण्डानां संख्या कथं वर्धते इति दृष्ट्वा प्रतिमानस्य विस्तारं कुर्वन्तु।

एहि, 'बिङ्गो' क्रीडाम

'बिङ्गो' क्रीडनार्थं वयं 3×4 जालं निर्माम ।

जालस्य पेटिकासु 2 तः 12 पर्यन्तं कामपि संख्यां पूरयन्तु। सङ्ख्याः पुनः पुनः आगन्तुं शक्यते ।

एकः बालकः पाशकद्वयं क्षिप्त्वा पाशकायोः बिन्दुसङ्ख्यानां योगं वदेत्। अन्ये बालकाः स्वस्य जालपुटे संख्यां लङ्घयिष्यन्ति। यावत् बालकः सर्वाः संख्याः न लङ्घयति तावत् एतत् निरन्तरं कुर्वन्तु।

जाले स्वनीत्या सङ्ख्याः लेखितुं बालकान् प्रेरयन्तु

